

Mga Sulat nga Pastoral alang ni Timoteo ug Tito

Ang kausaban sa kultura sa katilingban makaapektar kaayo sa Simbahan. Daghang tulumanon ug tinooan nga gitudlo wala maggikan ni Cristo busa, mahimong usbon. Hinuon, peligro ang paghimo ini, ang lunsayng pagtoo masagolan sa mga mining pagtulon-an. Unsay sumbanan sa pagtoo nga angay tang sundon?

Kining problemaha migula na sa unang simbahan dihang, sa mga tuig 64 ngadto sa 67, si Pedro ug Pablo gipatay sa Roma isip mga martir ni Cristo. Kay wala na may buhing saksi ni Cristo uban nila, may nagpatuyang sa *pagtudlo sa kaugalingong doktrina*. Ang pagsunod ni Cristo sayon rang gipulihan sa mga lantogi ug pakigpulong bahin sa tinooan!

Mao nga ang mga sumusunod sa apostoles nanalipod sa mga pagtulon-an nga nadawat ug sa samang higayon, nanudlo ug nag-umol og mga alagad sumala sa gasa nga ilang nahuptan. Mao ni ang napakita sa mga sulat alang ni Timoteo ug Tito.

May pipila ka bahin ining mga sulata nga nagtambag sa mga kaabag ni Pablo, si Timoteo ug Tito. Apan may mga bahin sab nga gidugang sa ulahi nang panahon sa mga tuig 90 o 100 human ni Cristo, kanus-a ang pagtulon-an sa simbahan gibutang gihapon ubos sa ngalan ug awtoridad ni Pablo.

Kining tulo ka sulat alang ni Timoteo ug Tito gitawag og “Pastoral”, kay gipahinungod man sa mga magbalantay sa pagtoo. Bahin ni Timoteo, basaha ang Mga Buhat 16:1 naunsa siya paghimamat ni Pablo. Basaha sab ang 1 Cor 16:10 ug Fil 2:19.

1 ¹Gikan ni Pablo, apostol ni Cristo Jesus sa pagbuot sa Diyos nga atong mangluluwas ug ni Cristo Jesus nga atong paglaom, ²ngadto kang Timoteo, anak ko nga tinuod sa pagtoo.

Maangkon unta ninyo ang maayong kabubut-on, kaluoy ug kalinaw gikan sa Diyos nga Amahan ug ni Cristo Jesus, atong Ginoo.

Bakakong magtutudlo

• ³Sa pag-adto ko sa Macedonia, gingingan tikaw nga magpabilin sa Efeso aron tudloan ang mga tawo sa dili pag-usab sa pagtoo, ⁴sa dili pagsunod anang mga sugilanon ug taas nga mga talaan. Panaglantogi lang ang makuha nila, inay mga buhat sa Diyos pinaagi sa pagtoo. ⁵Limpyong kasingkasing ug putling konsensya ug dili pagpakaaron-ingnong gugma ang tuyo ini.

⁶Nasalaag ang uban nila tungod sa walay hinungdan nga lantogi. ⁷Buot silang ilhon nga mga magtutudlo sa balaod. Ang tinuod, sila mismo wala makasabot sa ilang gipanulti ni sa mga butang nga gihisgotan sa dakong pag-salig.

⁸Nahibalo ta nga ang balaod maayo kon gamiton sa maayong paagi. ⁹Ang Balaod dili alang sa tarong kondili, sa malapason, sa daotan ug sa makasasala, sa wala moila sa Ginoo ug sa relihiyon, sa mipatay sa ginikanan, sa mga kriminal; ¹⁰sa himabaye, sa makighilawas sa isigkalalaki, sa mga puta, sa mga bakakon, sa nagguba sa ilang debosyon, ug sa tanang misupak sa maayong pagtulon-an, ¹¹sumala sa

Ebanghelyo nga gitugyan kanako sa dalayegong Diyos.

¹²Nagpasalamat ko sa nagtudlo nako, si Cristo Jesus nga atong Ginoo, ug naghatag sa igong kusog aron pag-alagad niya. ¹³Kaniadto masupakon ko, naglutos ug nagbugalbugal. Apan gikaloy-an ko, kay wala masayod sa akong gibuhay sa pagsupak sa pagtoo. ¹⁴Naghingapin gihapon ang grasya sa atong Ginoo uban sa pagtoo sa kristohanong gugma.

¹⁵Tinuod ug angayng toohan ang gingingon: mianhi si Cristo Jesus sa kalibotan aron pagluwas sa makasasala; ug una ko nila. ¹⁶Gikaloy-an ko aron sa kaugalingon ikapakita ko ang hingpit nga pailob ni Cristo Jesus. Maghatag kog panig-ingnan sa nagtoo niya alang sa kinabuhing dayon. ¹⁷Alang sa Hari sa tanang panahon, kaniya nga walay kamatayon ug dili makita, ang bugtong Diyos: dungog ug himaya hangtod sa kahangtoran. Amen!

¹⁸Hatagan tikawg katungdanan, anak kong Timoteo, sumala sa mga pulong sa mga propeta nga nag-una nimo: pagpakigbugno sa maayong bugno. ¹⁹Pabilin sa maayong pagtoo ug sa maayong tanlag. Ayawg sunda ang nagbale wala sa tanlag. Sa ingon, giguba nila ang pagtoo. ²⁰Labi na si Himeneo ug Alejandro nga akong gitugyan kang satanas aron makakat-on sa dili pagpasipala sa Diyos.

2 • ¹Una sa tanan, nag-aghat ko nga ang mga pag-ampo, pangamuyo unya, ang pangaliyupo ug pasalamat himoon alang sa usag usa; ²alang sa

• **1.3** Mabasa dinhi ang lainlaing gihisgotan: subli sa gipadayag ni Pablo sa ubang surat, nga nahatagag mga komentaryo.

Kay patay na man ang apostoles nga nakakita ni Cristo, nalimtan sa uban nga ang tanan sa pagtoo ipasukad sa gitudlo ni Cristo; nga imbis mamalandong sa mga gitudlo sa apostoles bahin sa tradisyon, may nakiglantogi ug naghimog mga pangagpas sa tinoohan.

Dili pagpakaaron-ingnong...(b. 5). Kinahanglang lig-on si Timoteo pagpahunong sa mga lantogi nga makapaluya sa simbahan ug

makapugong sa pagpalambo sa gugmang makalulas sa katawhan. Bisan ang mga dugoong gubat misangpot gumikan sa walay kapuslanang lantogi sa tinoohan. Aron pagwagtang sa pagkabahinbahin nagkinahanglag *Limpyong kasingkasing, putling konsensya ug dili pagpakaaron-ingnong gugma.*

• **2.1** Sa tigom sa mga magtotoo giawhag kining duha ka butang:

– Ang pag-ampo alang sa namunoan sa nasod.

namunoan ug sa naa sa katungdanan aron mabatonan ang madagayaong kinabuhi, malinawon ug husay.

³Maayo ni ug makapahimuot sa Diyos nga atong Manluwas. ⁴Buot siya nga maluwas ang tanang tawo, ug maayo sa kamatuoran. ⁵Usa ra ang Diyos, usa ra pod ang mahimong tay-tayan tali sa Diyos ug sa mga tawo, si Cristo Jesus nga tawo, nga naghatag sa kinabuhi alang sa kaluwasan sa tanan. ⁶Kini ang kamatuoran sa Diyos sa hustong panahon: gihalad niya ang kaugalingon aron pagtubos sa tanan. ⁷Gihimo ko niya nga magwawali ug apostol. Wala ko mamakak hinunoo, nagsulti sa matuod. Gihimo ko niyang magtutudlo sa tanang nasod sa pagtoo ug sa kamatuoran.

⁸Mao ni ang akong gusto: nga mag-ampo ang katawhan bisag asa; nga limpyo ang ilang kamot ug angayng ipataas; nga wala silay kasuko ug pagduhaduha.

⁹Magmaligdong unta ang mga ba-

– Ang pagpamati sa mga babaye sulod sa simbahon.

Nag-aghat ko...(b. 2). Nagtinguha si Pablo nga ang kristyanos mahiusa uban sa isigkalung-soranon nila, maunongon sa ilang nasod ug mag-ampo alang nila. Bisan pa sa ilang kamapatuyangon ug pagtootoo, ang mga pagano relihiyoso. Ang tinooan nauban kanunay sa matag lihok, mao nga sa paglabay sa katugan, gilutos nila ang kristyanos ug giisip nga mga rebelde ug traydor, kay midumili pagsimba sa Imperador ug sa iyang mga dios.

Mahimong maunongon ta ni Cristo ug sa samang higayon maunongon sab sa nasod; gamas lang kon ipakadiyos na ang nasod diin ang katawhan mandoan sa binutang pagsunod sa namunoan. Dili ta kacid-an sa pagsaway sa kasaypapan o sa pag-isip nga igsoon bisan sa kaaway nila.

Mag-ampo ta *alang sa namunoan*, apan wala ni magpasabot nga dili ta mosupak sa salawayong buhat o nga dili ta mangitag mas maayo ug pangkatawhang mga pangulo: basaha ang komentaryo sa Rom 13.

Ang mga tudling 9 ngadto sa 14 naghigot sa mga babaye. Ang maong teksto morag nagpakita og kahigpit batok sa mga babaye. Apan angayng timan-an pag-ayo nga si Pablo nagsulat pinasikad sa kultura sa mga Judio ug Griyego sa iyang panahon, kanus-a ubos ang pagtan-aw sa mga babaye. Bisag managsama ra ang dignidad sa lalaki ug babaye (Gal 3:28), kinahanglan nga

baye ug magmatarong sa pamisti. Dili sila magpalabig dayandayan sa kaugalingon og bulawan, perlas ug mahalong mga bisti. ¹⁰Hinunoo, buhaton nila ang angay sa mga babaye nga mahibalong moalagad sa Diyos.

¹¹Makat-onan unta sa mga babaye ang pagpakahilom ug kamasinugtanon. ¹²Dili ko motugot nga manudlo ang mga babaye. Dili sila magmando sa lalaki kondili, magpakahilom lang. ¹³Si Adan ang unang gilalang, sunod si Eva. ¹⁴Dili unta si Adan malimbongan kon wala pa malimbongi ang babaye. ¹⁵Pinaagi sa pagpanganak maluwas ang mga babaye, kon sa kinabuhi magmatinumanon siya sa sugo sa pagkabalaan, pagtoo ug gugma.

Obispo ug dyakono

3 ¹Tinuod ni: maayo ang pagpani-
nguha nga mahimong pangulo o obispo. ²Kinahanglan nga walay ikasaway sa obispo: usa lay asawa, makapugong sa kaugalingon, tarong, andam

ang pagtoo hatagag higayon sa paggitib ug paglambo taliwala sa mga kultura sa katawhan.

Sa pikas bahin, nagkinahanglan kanunayng taas nga panahon ang pagdawat sa gisug sa Ebanghelyo, labi na kon lahi ni sa panghunahuna sa sosyedad. Ang paglantaw ni Jesus bahin sa mga babaye radikal ug nagpalingkawas, sa sinugdan mao ni ang gisunod sa Simbahan (basaha sa 1 Cor 7). Apan wala madugay mibalik sila sa naandan sa paghatag og dyotay rang luna sa mga babaye diha sa katilingban, ingon man sa mga relihiyoso nilang panagtigom.

Sa tibuok kasaysayan sa Simbahan gitahod pag-ayo ang dignidad sa mga babaye ug daghang ang kalihokan nga gimugna pabor nila; apan bisan pa ini, mubo ug pipila ra ang panahon nga nasinati sa mga babaye ang kaangayan sa mga lalaki. Sa daghang dapit mas nakalingkawas pa ang mga babaye sa Tungatungang Kapanahonan sa kasaysayan kay sa ika-19 ka siglo. Sa samang pagkaagi, sa mga kristohanong katilingban diin nakagamot nag maayo ang mensahe sa Ebanghelyo, ang mga babaye nahatagag talagsaong luna kay sa mga katilingban nga sirado pa.

Kining tekstoha nagpahinumdum sa 1 Cor 11-10 ug 14:34 nga supak sa paghatag og kagawasan sa mga babaye. Naggamit nig argumento nga parehas adtong gigamit sa mga Judiong magtutudlo.

• **3.1** Naghigot si Pablo dinhi sa mga pangulo, Obispo ug dyakono (basaha ang komentaryo sa Tito 1:6 ug Fil 1:1).

sa pagdawat sa dumuduong, ug maantigong motudlo; ³dili palahubog, dili pintas kondili, buotan, hilomon, ug dili hinapi. ⁴Maayo ba siyang nagdumala sa panimalay? Gitahod ba siya ug girespitohan sa mga anak? ⁵Kon dili maantigong modumala sa kaugalingong panimalay, unsaon man niya pagdumala ang iglesia sa Diyos?

⁶Kinahanglan nga dili siya bag-ong nakristyano, basig magpasigarbo siya ug masilotan hinuon uban sa yawa. ⁷Kinahanglan sab nga gitahod siya sa dili sakop sa iglesia, basig panamastamasan siya sa yawa ug mahulog sa lit-ag.

⁸Kinahanglan nga ligdong pod ang mga dyakono, mga lalaki nga matinuoron, dili hilig sa bino ug dili hingwarta; ⁹mga lalaki nga moamping sa mga kahibulongang bahandi sa pagtoo sa limpyong konsensya. ¹⁰Sulayan una unsa sila sa dili pa moalagad aron walay pagabasolan. ¹¹Ang mga babaye sab kinahanglan nga dungganan, dili libakera, yano, matinud-anon sa tanan.

¹²Usa lang ang asawa sa dyakono: maantigong modumala sa mga anak ug sa kaugalingon. ¹³Ang maayong moalagad, mouswag ug malig-on ang kristohanon nilang pagtoo.

• 14. ...kining mubo nga parapo nagpahinumdom nga kon tinugyanan ta sa Simbahan sa Diyos, wala ni magpasabot nga mga magtutukod ta ug mga agalon. Ang Simbahan nahimugso sa maluloy-ong pangilabot sa Diyos dihang nakahukom siya nga ang iyang Anak mahimong usa sa katawhan, sumala sa napa-dayag ining mubong balak.

Ang Simbahan mao ang haligi ug baroganan sa kamatuoran. Sumala sa panabot adtong panahona giingon dinhi nga gikan sa taas, gikan sa kalibotan diin naa ang tibuok kamatuoran, gipakanaog sa Diyos ang iyang kamatuoran, isip haligi, o makitang timaan nga kasandigan sa tawo. Bisan pa sa kamasupilon sa Simbahan, gigamit ni sa Diyos aron pagbantay sa matuod nga kahibalo sa Amahan, sa Anak ug sa Espiritu dinhi sa kalibotan. Kon wala ni, dili makaangkon og kagawasan ang katawhan, ni makakab-ot og kahingkod.

• 4.1 Human sa kamatayon sa apostoles, dihay bag-ong mga magtutudlo sa Simbahan nga misulay pagtuis sa mga pagtulon-an sa Pagtoo. Kining mga tawhana nagtamay sa bisag unsa sa lawas: gipanghimaraot ang kaminyoon, gidili

• ¹⁴Ako ning gisulat, malaomon nga magkakita dayon ta. ¹⁵Apan kon madugaydugay ko, mahibalo mog unsay buhaton sa balay sa Diyos, ang buhing iglesia sa Diyos, ang haligi ug baroganan sa kamatuoran. ¹⁶Pagkadako sa misteryo sa diyosong himaya!

Nagpakita siya pinaagi sa karne, ug gibalaan sa Espiritu, gipaila sa mga anghel ug gipahayag sa tanang nasod. Gitoohan sa tibuok kalibotan ug gibayaw sa kahimayaan.

4 • ¹Tataw kaayo ang gisulti sa Espiritu: Sa ulahing mga adlaw may pipila nga mobiya sa pagtoo; mosunod sa malimbongong mga espiritu ug sa yawan-ong mga buhat. ²Mga tawong tigpakaaron-ingnon, napatikan na sa daotan ang ilang konsensya.

³Gidid-an sila sa kaminyoon ug sa pagkaon sa kalan-on nga gibuhat sa Diyos alang sa nakaila sa kamatuoran, nga gidawat sa nagtoo human pasalamati. ⁴Maayo ang tanang binuhat sa Diyos. Walay angayng isalikway hinuon, dawaton ug pasalamat. ⁵Gihimaya ni ug gipanalanginan sa pulong sa Diyos.

ang pagkaog karne ug pag-inom og bino sa tingkaon. Ang pagsalikway sa lawas ug sa maayong mga butang nga gibuhat sa Diyos, wala masubay sa kristohanong pagtulon-an busa, gisanta sa Simbahan: basaha sa 1 Cor 2:23.

Sa ulahing...(b. 1). Mao ni ang mga adlaw nga nagsugod sa pagkabanhaw ni Jesus hangtod sa ikaduha niyang pagbalik (Heb 1:2; Sant 5:3).

Tataw kaayo...(b.1). Ang mga propeta sa Simbahan nanagna nga may moabot nga mag-sangyaw sa kaugalingong pangaggas ug dili ang lunsayang pagtoo.

...human pasalamati (b. 3). Sukad sa sinugdan, naandan sa kristohanong pamilya ang pagpasalamat sa Diyos inigpangaon.

Bansaya ang...(b.7). Aniyang giatubang nga peligro. Sukwahi adtong mga magtutudlo nga nagtamay sa kinabuhi ug buot magpuyo sa kinabuhiing himulag sa kalibotan, dunay uban nga sobrang nagpadala sa mga butang lawasnon nga morag ang tanan sa kinabuhi nia ra ini. Sa Griyego-Romanong kalibotan dako kaayo ang kaikag nga gihatag sa mga lumba ug paugnat sa kusog. Busa, giawhag sila sa pagpahimutang sa tanan sa hustong lugar.

⁶Kon pasabton nimo ang kaigsoonan, maayo kang ministro ni Cristo Jesus, puno sa mga pulong sa pagtoo ug sa maayong pagtulon-an nga gitudlo kanimo. ⁷Likayi ang kalibotanon kaayo, tinigulang ug binabayeng mga sugilanon.

Bansaya ang pagpakidiyosnon. ⁸Gamay rag ikatabang ang pagpaugnat sa kusog. Apan mapuslanon diha sa tanan ang pagpakidiyosnon nga naghupot og panaad sa kinabuhi karon ug sa umaabot. ⁹Kasaligan tinuod ang maong mga pulong ug angayng dawaton. ¹⁰Nagantos mi ug nag-ugmad, kay milaom mi sa buhing Diyos nga nagluwas sa tanan, labi na gyod sa nagtoo.

Tambag alang ni Timoteo

• ¹¹Isugo ug itudlo kining mga butanga. ¹²Dili ka angayng pakaulawan ni bisag kinsa sa imong kabatan-on. Himoa ang imong kaugalingon nga sumbanan sa matooon sa pulong, sa lihok, sa gugma, sa pagtoo ug sa kaputli sa kinabuhi. ¹³Hangtod sa akong pag-abot, atimana ang pagbasa, pagwali ug pagpanudlo.

• 11. ... Atubangan sa mga mining magtutudlo, angay si Timoteo nga mapanig-ingnan sa matuod nga apostol.

... *pakaulawan...*(b. 12). Kay kasagaran god ang mga kristohanong katiligban gidumala man sa mga pangulo nga idad-idadan na. Mao nga gitawag silag "magulang" o "presbitero". Si Timoteo nga nagduaw sa simbahan sa ngalan ni Pablo, dunay awtoridad ining mga magulang bisag batan-on pa siya. Ang panig-ingnan sa matinud-anong pagtoo ug ang lawom nga kahibalo sa Biblia kalig-on niya.

... *pasagdi ang...*(b. 14). Kon dunay itudlo alang sa pangatungdanan sa simbahan giisip ni nga espirituhonong gasa: pananglitang ang mga presbitero, dyakono, obispo, propeta. Samtang may ubang gasa nga naggikan sa Espiritu, ang pangatungdanan nadawat pinaagi sa pagtapihon sa kamot. Ang apostol o ang propeta motapihon sa kamot sa pilionon aron pagbalhin alang ini sa awtoridad nga nadawat. Mao nga sa Simbahan ang matag pangulo nakadawat sa awtoridad gikan ni Cristo pinaagi sa iyang mga sumusunod sukad pa sa mga apostol.

Ining higayona, ang mga propeta sa maong okasyon maghatag sab sa pilionon sa awthag ug pahimangno (basaha sa 1:18). Si Timoteo nga gitudlo ug gibalaan nakadawat og mga pahimangno gikan ni Pablo mismo nga nagtapihon

¹⁴Ayawg pasagdi ang espirituhonong gasa nga gitugyan kanimo uban sa pulong sa mga propeta diha nga gitapin-an ka sa kamot sa mga magulang. ¹⁵Hunahunaa ni ug buhata aron makita sa tanan ang imong pagtubo.

¹⁶Ampingi ang imong kaugalingon ingon man ang pagpanudlo. Niining paagiha, nagluwas ka sa imong kaugalingon ug sa maminaw nimo.

Mahitungod sa mga byuda

5 • ¹Ayawg pangasaba sa magulang. Hangyao siya nga daw amahan. Isipa nga mga igsoon ang ubang kalakin-an. ²Ang katigulangang babaye sa tumang kaputli isipang inahan ug ang ubang kababayan-an nga mga igsoon.

³Tahora ang mga byuda, ang tinuod nga byuda. ⁴Kon dunay mga anak o apo ang byuda, kinahanglan nga ma-kaantigo sila, una sa tanan, sa mga katungdanan sa panimalay. Tabangan nila ang ginikanan. Makapahimuot ni sa Diyos.

⁵Ang tinuod nga byuda mao ang milaom sa Diyos, ug nag-ampo adlaw

niya (2 Tim 1:6) Ang ubang propeta ug presbitero miapil sab.

• 5.1 Sukad pa sa sinugdan ang kababayan-an gihatagan nag espesyal nga lugar sa pangatungdanan sa simbahan. Dunay ubang byuda nga naghupot og taas nga katungdanan.

Tulo ka matang sa byuda ang nakita ni Pablo: ang uban nga wala magkinahanglag tabang sa simbahan, kay duna silay mga paryenti; ang uban, ang nagkinahanglag tabang sa simbahan, ang ikatulo ang mga byuda nga tingaleg gitabangan o wala sa simbahan, apan naghupot og katungdanan.

Naalaot sila...(b. 12). Nagpasabot ni sa "byuda" nga mibiya sa katungdanan ug naminyo; gibugto niya ang panaad atubangan sa kadaghanan. Ang mga "byuda" kaniadto mihalad sa kaugalingon sa pag-alagad ni Cristo, sama sa mga relihiyosa karon.

Ang tinuod...(b. 5, 16). Angayng basahon ang giingon ni Pablo sa 1 Cor 7 mahitungod sa wala magminyo tungod ug alang sa Ginoo. Ang matag binunyagan gitawag aron maiya ni Cristo. Kon tungod sa kahigayonan sa kinabuhi, maginusara ta pag-usab ug gawasnon na sa mga responsabilidad sa pamilya, pagdapit ni sa Diyos alang sa kinatibuk-ang paghalad sa kaugalingon nga ihalad sa Diyos ug sa iyang katawhan.

ug gabii, nangayo nga tabangan unta siya. ⁶Hinunoa, ang byuda nga nagkinabuhi nga ambisyosa, bisag buhi, ingon siya sa patay. ⁷Pahibaloa sila mahitungod ini aron dili sila makasala. ⁸Ang magpasagad sa iyang kabanay, labi na ang katipon sa balay, nagsalikway sa pagtoo. Labaw siya sa walay pagtoo.

⁹Kini lang mga byudaha ang ilista: ang may 60 anyos pataas ug kausa lang naminyo. ¹⁰Gidayeg sila sa mga maayo nilang buhat ug sa edukasyon sa mga anak. Nagpadayon ba sila sa ilang isigkatawo? Naghugas ba sila sa tiil sa mga balaan? Mitabang ba sila sa nagkinahanglan? Anad ba sila sa pagbuhat og maayo?

¹¹Ayawg dawata ang mga batanong byuda, kay kon pul-an ni Cristo, magminyo silag usab. ¹²Naalaot sila, kay ilang gisalikway ang una nilang pagtoo. ¹³Gawas pa, makakat-on sila pagkatapolan ug manumbalay aron maghinabi batok sa isigkatawo.

¹⁴Busa, gusto ko nga magminyo pag-usab ang mga batanong byuda, ug manganak. Atimanon nila ang panimalay ug dili tagaag higayon ang kaway sa pagpanghulga. ¹⁵Ang uban misimang aron mosunod ni Satanas. ¹⁶Kon ang Kristyano nga babaye duway mga byuda sa balay, tabangan sila

aron dili mabug-atan ang iglesia, sa ingon, matabangan ang tinuod nga mga byuda.

Mahitungod sa mga Magulang

¹⁷Angayng doblehon ang suhol sa mga magulang nga maayong modumala, labi na ang nagwali ug nanudlo. ¹⁸Nag-ingon ang kasulatan: *Ayawg bangoti ang baba sa bakang naggiok, ug: ang mamumoo may katungod sa suhol.*

¹⁹Ayawg dawata ang mga sumbong batok sa mga magulang gawas kon gihimo ni atubangan sa duha o tulo ka saksi. ²⁰Kasab-i ang nakasala atubangan sa tanan aron mahadlok ang uban.

²¹Mandoan tikaw atubangan sa Diyos ug ni Cristo Jesus ug sa mga anghel: Tumana kining tanan. Ayawg pili-pili ug wala kay dapigan. ²²Ayawg dalidag tapion ni bisag kinsa sa kamot, tingalig malambigit ka sa kasal-anan sa uban. Batoni ang kaputli. ²⁴Dayag ang kasal-anan sa uban, bisag wala pa ni matuki. Ang uban, sa ulahi na mahibaloan. ²⁵Sa ingon, dayag ang maayong binuhatan sa uban; kondili man gani, dili ni magpabiling tinagoan.

²³(Ayawg inom og tubig lang. Inom pod og dyotayng bino alang sa imong tayan ug sa kanunay mong kaluya.)

• 17. Sa makausa pa, naghisgot si Pablo sa “mga magulang” o “presbitero” nga gisangonan sa pagdumala sa katilingban.

Angayng doblehon...(b. 17). Buot si Pablo nga buligan sa katilingban ang mga magulang pinaagi sa pagdasig ug sa suhol.

Apan magtuman sila sa katungdanan. *Kasab-i ang nakasala atubangan sa tanan aron mahadlok ang uban.* Ang unang kristyanos dili mga nghel. Usahay ang kamadasigon ug matinud-anong pagtoo nagkinahanglag disiplina aron magpabilin sila sa gipanumpa.

Basaha ang Col 3:22 ug Tito 2:9 mahitungod sa kaakohan sa mga sulugoon.

Sa sinugdang ug kataposan ining kapitulo, nag-awhag ang tagsulat sa pagkamaunongon kanunay sa tradisyon. Ang pagtoo dili doktrina nga ikapahaom sa ganagana sa tawo. Batonan sa mga pangulo ang pagtahod ug kamapapansanon ining bahandi nga gipiyal kanila aron ipaambit sa uban. Nakita na nato ang duha ka kasaypanan:

– inay ang pagpalawon sa pagtoo, pulos mga pulong.

– Gipulihan sa uban ang Pulong sa Diyos pinaagi sa pagpangitag katarongan aron ang pagtoo mohaom sa kaugalingong gusto ug tinguha.

Kaduha mahisgoti dinhi ang kwarta (6:10 ug 6:17-19). Human sa unang mga tuig, diin naghari pa ang kasibot sa pagtoo, nakita sa simbahan nga bisan sa mga magtototoo mawala ang tanan kon ang kwarta nay magpasulabi. Makaplagan lang sa mga dato ang Diyos pinaagi sa matinud-anong mga pag-ampo ug sa pagpaambit sa ilang katigayonan sa mga kabos.

Gipahimangnoan ni Pablo si Timoteo sa paglikay ining mga butang nga makadaot sa pagtoo (6:11). Likayan niya ang kahakog ug magpabiling maunongon sa pagtoo aron mahimong “tawo sa Diyos” ug saksi ni Cristo - sama nga si Cristo saksi sa buhing Amahan (6:13).

6 ¹Patahora ang mga ulipon sa agalon, aron walay mopasipalasangalan sa Diyos ug sa iyang pagtulon-an. ²Ang may matoohon nga mga agalon kinahanglang dili mamenos ang pagtahod ini, kay managsoon na sila sa pagtoo. Hinunua, alagaran nilag maayo ang nagbuhat sa tarong alang sa mga matoohon ug pinalanggang mga higala.

Ang gugma sa kwarta

Itudlo ug isugo kining mga butanga. ³Ang nagtudlog supak ini nga wala mosubay sa mga pulong sa atong Ginoong Jesu Cristo ug sa balaang mga pagtulon-an, ⁴hambogero kaayo ug walay nahibaloan. Ganahan kaayo sa pakiglalis nga mosangko sa kasina, away, insulto, daotang mga suspitsa; ⁵banyagang pakiglantogi sa lampingasag hunahuna nga layo kaayo sa kamatuoran. Alang nila ang relihiyon alang sa pangwarta.

⁶Sa tinud-anay, makatabang ang relihiyon sa mga tawong kontento sa napanag-iyay. ⁷Wala tay dala ining kalibotana ug mamiya nga wala poy dala. ⁸Hinaot nga matagbaw ta kon dunay pagkaon ug bisti. ⁹Ang maninguha nga madato nahulog sa mga panulay ug sa lit-ag sa daotan. Daghan kaayong binuang ug makadaot nga ambisyon nga maghatod sa tawo sa pagkawalay nahot, sa pagkalaglag. ¹⁰Ang gugma sa salapi sinugdan ining tanang kadaotan. Tungod ining kahakog motipas na sila sa pagtoo ug magdalag daghang pagantos sa kaugalingon.

¹¹Apan ikaw, tawo sa Diyos, likayi ang tanan nga ingon ini. Pangitaa ang katarongan, himaya, pagtoo, gugma,

pag-antos ug kabuotan. ¹²Pakigbisog sa maayong pakigbisog sa pagtoo. Ug angkona ang kinabuhing tunhay. Imo ning panawagan, ang katuyoan sa pagpadayag sa pagtoo atubangan sa daghang saksi.

¹³Busa, atubangan sa Diyos nga naghatag sa kinabuhi sa tanan ug ni Cristo Jesus nga misaksi sa maayong pagtoo atubangan ni Poncio Pilato, sugoon tikaw. ¹⁴Tumana sa walay buling ang balaod hangtod sa pagpakita sa atong Ginoong Jesu Cristo ¹⁵nga ipasundayag sa Diyos sa tukmang panahon. Mahimayaon ug Gamhanan siyang Hari sa mga hari ug Ginoo sa mga Ginoo. ¹⁶Alang niya, ang butang nga walay kinutoban, ang kahayag nga dili maduol, ang walay nakakita ug dili makita sa mga tawo... alang niya ang dungog ug gahom hangtod sa kahangtoran. Amen!

¹⁷Sugoa ang mga dato ining kalibotana: ayawg palabig kamapahitason. Ayawg salig sa walay kasigurohang bahandi. Hinunua, salig sa Diyos nga manggihatagon, ang naghatag sa atong gikinahanglan. ¹⁸Pabuhata silag maayo, padatoa sa maayong buhat, sa maayong kabubut-on, ug sa kamanggihatagon. ¹⁹Sa ingon, makatigom silag puhonan alang sa umaabot, ug makabaton sa matuod nga kinabuhi.

²⁰O Timoteo, ampingi ang isalig kanimo nga pagtulon-an. Likayi ang walay hinungdang mga pulong ingon man ang panaglalis nga gikan sa dili tinuod nga kahibalo. ²¹May pipila nga nawad-an sa pagtoo tungod ini.

Ang grasya sa Diyos manaa ninyo.

Kining ikaduhang sulat alang ni Timoteo gisulat ni Pablo sa prisohan sa Roma. Sulat-panamilit ni sa panahon nga gibati si Pablo sa tumang kamingaw ug ang paghunahuna nga gipasagdan siya sa mga magtotoo. Nalantaw niyang daan nga hapit na siya silotan sa kamatayon, mao nga misangpit siya ni Timoteo.

Ining higayona, gitugyan ni Pablo ang tibuok pagsalig sa Ginoo; ug pinaagi sa hunahuna misulay siya pagpadalag mensahe kang Timoteo.

1 ¹ Gikan ni Pablo, Apostol ni Cristo Jesus tungod sa kabubut-on sa Diyos, tungod sa iyang saad sa kinabuhi nga walay kataposan diha ni Cristo Jesus, ² kang Timoteo, ang minahal kong anak. Ang grasya, ang kaluoy ug kalinaw manaa nimo gikan sa Diyos Amahan ug ni Cristo Jesus nga atong Ginoo.

Ang espiritu sa kaulaw

• ³ Nagpasalamat ko sa Diyos nga akong gialagaran sa limpyong konsensya sama sa gihimo sa akong katigulangan, sa kanunay nag-ampo ko alang nimo adlaw ug gabii. ⁴ Akong nahinumdoman ang imong mga luha ug nangandoy ko sa pagpakigkita nimo aron mapuno ko sa kalipay. ⁵ Gihinumdo-

man ko ang bug-os mong pagtoo nga sama sa pagtoo sa imong apohan, si Lois, ug ni Eunice, imong inahan. Siguro ko nga imo ning nasunod.

⁶ Busa, gipahinumdoman tikaw pagpadilaab sa gasa nga imong nadawat sa Diyos pinaagi sa pagtapion ko sa akong kamot. ⁷ Dili Espiritu nga maula-won ang gihatag kanato sa Diyos kondili, gahom sa gugma ug pagpugong sa kaugalingon. ⁸ Busa, ayawg ikaulaw ang pagsaksi sa atong Ginoo ug ang pagsud-ong nako nga gibilanggo tungod niya. ⁹ Nagluwas siya ug nagtawag nato; ang tawag nga gikan sa iyang kabalaan. Wala ni ipasikad sa katakos sa atong binuhatan kondili, sa iyang kabubut-on ug sa kaugalingong paningkamot. Kining tawaga gihatag

• **1.3 Pagpadilaab...**(b. 6). Basaha sab sa 1 Tim 4:14. Gisulayan ni Pablo paghatag ang kaugalingong gahom kang Timoteo ug gipahinumdoman ni sa mga saad ug gugma sa Diyos. ...*ang gibilin...*(b. 14). Ang bilihong butang... nga imong nadungog: basaha ang 1 Tim 1:3. Ang pagtulon-an sa Ebanghelyo dili mausab, apan dili sab maampingan kon walay

tabang gikan sa Espiritu Santo nga nagdugang sa kabilihon ini adlaw adlaw.

Nagluwas ug nagtawag siya nato: basaha sa Ef 2:8-10.

Makapaniguro ko nga...(b. 12). Mao ni ang pasalig sa usa ka magtotoo. Ang matoohon dili madani sa mga saad nga kalibotanon, apan gigugol ang iyang kinabuhi sa mga buluhaton

kanato gikan pa sa sinugdan sa panahon diha ni Jesus,¹⁰ ug gipadayag karon diha sa mahimayaong pagpakita ni Cristo Jesus, atong Ginoo. Nagbuntog siya sa kamatayon ug nagdala sa kinabuhing walay kataposan pinaagi sa Ebanghelyo.¹¹ Namagwawali ko, apostol ug magtutudlo sa maong mensahe.

¹² Kini ang hinungdan sa akong pag-antos. Apan wala ko maulaw, kay nahibalo kog kinsay angayng saligan. Makapaniguro ko nga ampingan niya ang gitugyan ko kaniya hangtod anang adlaw.

¹³ Himoang panig-ingnan sa kristohanong pagtoo ug paghigugma ang mga pulong nga nabati mo nako.¹⁴ Ampingi ang gibilin nga bililhong pagtulon-an tinabangan sa Espiritu Santo nga nagpuyo dinhi nato.

¹⁵ Nasayod ka nga ang taga Asiria mibiya nako, apil si Figelo ug Hermogenes.¹⁶ Panalanginan unta sa Ginoo ang panimalay ni Onesiforo nga kanunayng nagduaw nako. Wala niya ika-ulaw ang akong kadena.¹⁷ Sa pag-abot niya sa Roma gipangita ko niya ug nagkita mi.¹⁸ Itugot unta sa Ginoo nga makakaplag siya sa kaluoy sa Ginoo anang maong adlaw. Nasayod kag giunsa ko niya pag-alagad sa Efeso.

Maayong sundalo ni Cristo

2 • ¹ Busa, anak ko, lig-ona ang kaugalingon sa grasya nga naa ni

nga tago ug walay nasayod, ug milahutay nga morag makita niya ang dili makita (Heb 11:27).

• **2.1** *Isalig...*(b. 2). Sukad pa sa unang misyon, ang gibuhay ni Pablo mao ang pagtudlog nga pangulo sa mga katilingban nga gibiyaan (Buhat 14:13). Tan-awa sab sa Tito 1:6. Gipadayag dinhi nga kinahanglang ampingan nila ang tibook pagtoo.

Dayon, gidapit ni Pablo si Timoteo sa pagtugyan sa tanan uban sa pasalig nga gantihan ra siya sa iyang paningkamot.

...*lig-on ang...*(b. 19). Ang mga saksi ni Cristo kinahanglang lig-on ug maisugon sama ni Cristo nga madaogon. Ang kaugalingong pagtoo makakabig sa uban. Likayan niya ang pag-usik sa daghang panahon ug ang pagliguyligoy. Ang kabtangan dili makatabang sa mas maayong

Cristo Jesus.² Isalig sa mga matinud-anon ang nadungog mo nako atubangan sa daghang saksi aron manudlo sila sa uban.

³ Pag-ugmad nga daw maayong sundalo ni Cristo Jesus.⁴ Ang sundalo dili manginabuhi sama sa ordinaryong mga tawo, kay buot siyang makapahimuot sa labawng opisyal.⁵ Walay magdudula nga purongpurongan hangtod nga nakigtigi na siya sa kaatbang.⁶ Ang mag-uuma magbudlay una mopahimulos sa mga bunga.⁷ Hunahunaa pag-ayo ang akong gisulti nimo: Ang Ginoo mopasabot sa tanan.

⁸ Hinumdomi si Cristo Jesus nga naggikan sa kaliwat ni David. Nabanhaw siya sumala sa atong Ebanghelyo.⁹ Tungod ini nag-antos ug nagapos ko sama sa kriminal. Apan dili magapos ang pulong sa Diyos.¹⁰ Giantos ko ang tanan tungod sa piniling katawhan. Sa ingon makab-ot nila ang kaluwasan ni Cristo Jesus ug makaambit sila sa walay kataposang himaya.

¹¹ Tinuod kining pahayaga:

Kon mamatay ta uban niya mabuhi sab ta uban niya;

¹² *kon mag-antos ta tungod niya, maghari sab ta uban niya; kon ato siyang ilimod, ilimod sab ta niya.*

¹³ *Kon dili ta matinud-anon, magpabilin siyang matinud-anon, kay dili man siya makalimod sa kaugalingon.*

pag-alagad sa Diyos, (1 Tim 1:4) ingon man sa mga mining problema sa tinoohan nga walay kalabotan sa kinabuhi.

Ang sundalo...(b. 4). Dunay panahon nga buot si Pablo nga manginabuhi samtang nagwali siya (2 Cor 11:9; Tes 3:7), apan nahingawa siya karon adtong nag-usik sa panahon sa pagpanginabuhi, kay katungdanan man unta sa katilingban ang pagtabang nila.

Mibalik si Pablo sa kasinatian niya sa kalihokan isip apostol. Sa paglabay sa panahon gisulayan ang mga nakabig nga kristyanos; dunay uban nga milambo, samtang ang uban nasalaag. Ang apostol dili angayng matingala; ang pagkasalaag sa uban ug ang salawayon nilang nabuhat dili makatay-og ...*nagbarog gihapon nga lig-on ang baroganan nga gipahimutang sa Diyos* (2:19) ug dili makabungkag sa Simbahan.

Hunongon ang mga Lantogi

¹⁴ Pahinumdumi ang iyang katawhan ining mga butanga. Aghata sila atubangan sa Diyos sa paghunong sa panaglalis. Wala niy kapuslanan. Makalibog lang hinuon sa naminaw. ¹⁵ Pangingkamoti nga malig-on ka nga sulu-goon sa Diyos, trabahador nga walay daotang binuhatan, naggamit sa matuod nga pulong. ¹⁶ Likayi ang walay hinungdang panagsultisulti nga sukwahi sa pagtoo. Magdala ni sa labaw kadako nga kakulang sa pagtoo. ¹⁷ Mokatang ang maong balita sama sa gang-grena, labi na si Hemenio ug Fileto. ¹⁸ Mitipas na sila sa kamatuoran. Nagtoo sila nga naabot na ang pagkabanhaw. Sa ingon, nakabalisa sila sa pagtoo sa uban. ¹⁹ Apan nagbarog gihapon nga lig-on ang baroganan nga gipahimutang sa Diyos. Nasulat ini: *nakaila ang Diyos sa iyaha*, ug: *patalikda sa kadaotan ang misangpit sa ngalan sa Ginoo*.

²⁰ Dili lang mga sudlanan nga hinimo sa bulawan ug plata ang naa sa dakong balay kondili, ang hinimo pod sa kahoy ug sa yuta. Ang pipila gigahin alang sa opisyal nga kagamitan, ang uban sa ordinaryo lang. ²¹ Kon ang tawo makalimpyo sa kaugalingon sa butang nga akong giingon, mahamili siyang sudlanan, mapuslanon alang sa Ginoo, giandam alang sa balaang katuyoan.

²² Likayi ang batan-ong kahilayan; pangitaa ang katarong, pagtoo, gugma ug kalinaw, uban sa magsangpit sa Ginoo sa lunsayang kasingkasing. ²³ Li-

kayi ang binuang ug way hinungdang panaglalis nga masangko sa way pag-sinabtanay. ²⁴ Dili palaaway ang nag-alagad sa Ginoo. Hinunoo, aghop sa tanan ug kaantigong maminaw. ²⁵ Maa-yo siyang mobadlong sa kaatbang, tingalig basolon sila sa Diyos sa mga sala ug makaplagan nila ang kamatuoran. ²⁶ Basig makalikay sila sa mga lit-ag sa yawa nga nagbihag nila sa kaugalingong kabubut-on.

3 ¹ Angay kang mahibalo nga dunay panahon sa pag antos sa ulahing mga adlaw. ² Ang mga tawo mahakog, hinapi, hambogero, ako-akohon, libakero, masupilon, gahig ulo, mapahitas-on; ³ tig-ag kasingkasing, mabudhion, walay disiplina sa kaugalingon, walay kaluoy, ug kaaway sa mga maayo; ⁴ limbongan, gahig ulo, mapahitas-on, gipalabi ang paglipay kay sa Ginoo. ⁵ Magpakaaron-ingnon sila nga balaanon, apan gisalikway ang may kalabotan ini. Palayo sa maong matang sa mga tawo.

⁶ Sama nila ang nanulod sa kabalayan ug naglamat sa mga babayang huyang, puno sa kasal-anan ug ulipon sa tanang kaulag. ⁷ Kanunay silang may makat-onan, apan wala sila makaabot sa kamatuoran. ⁸ Kining mga tawhana nga may hugawng hunahuna ug dili tinuod nga pagtoo magbatok sa kamatuoran sama ni Jannes ug Jambres nga misupak ni Moises. ⁹ Apan dili sila magmalampuson, kay ang ilang kabuang nahibaloan man sa tanan, sama sa gidangatan sa uban.

• **3.1** ...*dunay panahon*...(b. 1). Sinugdan ni sa panahon sa pagbalik ni Cristo. Ang daotang makita diha mismo sa simbahan dili nato ikatingala.

Maghatag nig kaalam...(b. 15). Ang pagpamalandong sa Kasulatan makatabag dako sa pagtubo sa atong pagtoo.(15:12) Dayag na lang nga ang gipasabot dinhi ni Pablo mao ang Daang Kasabotan, kay mao ra ni ang Biblia adtong panahona. Ang mensahe sa Daang Kasabotan mabuhi ug magpahayag sa diyosnong mensahe alang nato karon dihang lamdagan ni sa Espiritu Santo (2 Ped 1:20). Ang Iyabe sa Kasulatan mao ang pagsaksi nga gipakita sa mga apostol kang Jesus ug ato ning

nadawat pinaagi sa Simbahan: ang gitudlo ko kanimo ug hugot mong gitooan (v.14).

Gilamdagan...(b. 16). Mao nga kinahanglan tang subayon ang mensahe sa Diyos diha sa Kasulatan alang sa katawhan ug dili maghimog kinaugalingong mga pangaggas. Ang maong Espiritu nga naggiya sa Simbahan mao sab ang nagdasig sa mga tagsulat sa Biblia.

Ilang giingon nga nahitabo na ang pagkabanhaw (2:18). Ang mga Griego naglisod pagdawat sa pagkabanhaw. Kining mga tawhana mao ang nag-ingon nga ang espirituhanon "nga pagkabanhaw nakab-ot pinaagi sa bunyag ug wala nay laing pagkabanhaw nga laoman human sa kamatayon."

¹⁰ Apan gisunod mo ang akong gipanudlo, ang pagkinabuhi, katuyoan, pagtoo, pailob, gugma, ug pag-antos. ¹¹ Sayod ka sa panglutos ug pag-antos nga giagian ko sa Antioquia, Iconio ug Listra. Grabing panglutos ang akong giantos! Apan human sa tanan giluwat ko sa Ginoo. ¹² Lutoson ang tanan nga buot magkinabuhi diha ni Cristo Jesus. ¹³ Sa laing bahin, nagkagrabi ang mga daotan, nanglimbong ug nalimbongan. ¹⁴ Ug ikaw, pabilin sa imong nakatonan ug sa gisalik kanimo. Nasayod ka kinsay nagtudlo nimo. ¹⁵ Gawas pa gyod, nahibalo ka na sa Kasulatan gikan pa sa imong pagkabata. Maghatag nig kaalam nga magdala nimo sa kaluwasan pinaagi sa pagtoo ni Cristo Jesus. ¹⁶ Gilamdagan sa Diyos ang tibuk kasulatan, mapuslanon alang sa pagtudlo, sa pagbadlong, sa pagtul-id ug sa pagkabalaan nga kristohanon. ¹⁷ Pinaagi sa Kasulatan ang tawo sa Diyos mahanas ug masangkap alang sa tanan nga maayong buhat.

Iwali ang Pulong

4 • ¹ Atubangan sa Diyos ug ni Cristo Jesus, ang naghukom sa mga buhi ug patay, ug sa akong paglaom sa iyang pag-abot ug paghari, nag-aghat ko: ² Iwali ang pulong sa tanang panahon sa pagtuki, pagsaway, pagbadlong o pagmaymay kanunay uban sa pailob ug sa maayong pagtulon-an. ³ Uma-abot ang panahon nga ang mga tawo dili na maminaw sa tarong nga pagtulon-an; hinunua, mangatol ang ilang dalunggan sa pagpaminaw sa kabagohan; mangitag daghang magtutudlo nga makatagbaw sa kaulag sumala sa ilang gusto. ⁴ Isalikway nila ang kamatuoran ug modangop sa mga tumotumo ug minamaomao. ⁵ Magmaam-

pingon ka ug magmainantusong mohatag sa kaugalingon sa pagwali sa Ebanghelyo. Tumana ang imong ministeryo.

⁶ Ug ako, moabot na ang panahon nga ihalad ug patyon ko. ⁷ Nakigbisog ko sa maayong pakigbisog, nahuman ko na ang lumba. Nagmakanunayon ko sa pagtoo. ⁸ Karon gihan-ay na ang purongpurong nga giganti kanako sa Ginoo, ang tarong nga maghuhukom, anang adlaw. Dili lang kanako kondili, sa naghidlaw sa mahimayaon niyang pag-abot.

Kataposang pangumosta

⁹ Paninguhaa dayon pag-ari. ¹⁰ Mi-biya nako si Dimas tungod sa gugma ining kalibotana ug mipauli sa Tesalonika. Si Cresente miadto sa Galacia ug si Tito sa Dalmacia. ¹¹ Si Lucas lang ang akong kauban. Dad-a si Marcos. Dako ang iyang ikatabang sa akong gimbuhaton. ¹² Akong gisugo si Tikiko sa Efeso.

¹³ Sa pag-ari nimo dad-a ang kupo nga gibilin ko sa Troas, sa balay ni Carpo. Dad-a sab ang mga libro, labi na ang hinimo sa pergamino. ¹⁴ Daghang kadaot ang nahimo kanako ni Alejandro, ang panday sa puthaw. Ang Ginoo ray magbalos. ¹⁵ Ayawg salig niya. Supak kaayo siya sa atong pagtulon-an.

¹⁶ Sa una kong pagbisita walay mitabang nako. Gibiyaan ko sa tanan. Hinuot nga dili sila silotan sa Ginoo tungod ini. ¹⁷ Apan diha ang Ginoo sa akong kiliran. Hatagan ko niyang kabaskog aron hingpit kong isangyaw ang mensahe. Mabati ni sa tanang pagano. Busa, naluwas ko sa baba sa liyon. ¹⁸ Luwason ko sa Ginoo sa tanang kadaotan ug dad-on sa gingharian niya sa

• **4.1** *Iwali ang...*(b. 2). Kataposan ning tambag ni Pablo. Kini ang angayng hatagan og dakong gibug-aton sa simbahan ug sa mga pangulo sa simbahan.

Nasayod si Pablo nga dili na siya makagawas ug silotan siya sa kamatayon. Iya na lang gitahan ang iyang pag-antos sama ni Jesus.

Makita nato nga gitandi ni Pablo ang iyang kaugalingon sa usa ka sundalo ug magdudula ug mao ni ang iyang gusto. Niadtong panahona ang mga magdudula nga mananaog makadawat og purongpurong sa mga dahong lawrel, simbolo sa kawalay kamatayon.

langit. Himayaon siya hangtod sa kahangtoran. Amen!

¹⁹ Pangumostaha si Prisca, Aguila ug ang pamilya ni Onesiforo.

²⁰ Nagpabilin sa Corinto si Erasto. Sa pagbiya nako, may sakit si Trofino ug si Mileto.

²¹ Pangingkamoti pag-ari sa dili pa ang tingtugnaw. Nangumosta nimo si Eubulo, Prudente, Lino, Claudia ug ang tanang kaigsoonan. ²² Anaa unta sa inyong espiritu ang Ginoong JesuCristo. Manaa ninyong tanan ang iyang grasya.

Sama ni Timoteo, kaabag ni Pablo si Tito nga gitudlo sa Simbahan aron pag-alagad sa Ebanghelyo. Nagduaw siya sa mga simbahan dala ang awtoridad ni Pablo.

Mubo lang ang mga komentaryo ining sulata kay susama ra ni sa duha ka sulat alang ni Timoteo.

1 ¹ Gikan ni Pablo, sulugoon sa Diyos ug apostol ni Jesu Cristo nga nag-alagad sa piniling katawhan sa Diyos aron makatoo sila ug makahibalo sa kamatuoran ug sa kadiyosnon.

² Ang kinabuhi nga atong gipaabot dugay nang gisaad sa Diyos nga dili mamakak. ³ Sa pag-abot sa gitakdang panahon, gipahibalo ni pinaagi sa mensahe nga gisalig niya kanako, ug pinaagi sa sugo sa Diyos nga atong Manunubos.

⁴ Mga pangomusta nimo, Tito, ang tinuod kong anak sa pagtoo nga atong

gisalohan. Ang grasya ug kalinaw manaa unta nimo gikan sa Diyos nga Amahan ug ni Cristo Jesus nga atong Ginoo.

Sa mga pangulo sa simbahan

⁵ Gibilin tikaw sa Creta. Gusto kong ayohon mo ang kahiwan dinha. Pagtudlog mga pangulo sa kada lung-sod sumala sa akong gitugon. ⁶ Kinahanglan nga walay ikasaway nila ug kas-a ra maminyo, kansang mga anak magtotoo sab. Dili sila kapasanginlan sa pagkadaotag binuhatan ug dili sila

• **1.5** Giorganisa ni Tito ang mga simbahan sa Creta ug nagtudlo siyag mga Pangulo sa matag syudad.

Wala ta masayod kon ang pagkaObispo (inspektor) gihatag ba sa tanang magulang o presbitero, o gigahin ba alang sa mga pangulo nga hapsayng modumala sa katilingban. Wala madugay, usa na lang ka obispo ang gitugyanan sa tibuk katilingban. Sa nangamatay na ang mga apostol, ang mga obispo nahimong mga tinugyanan, ug gidumala nila ang simbahan sa mao rang awtoridad sa mga apostol.

Ang gipamulong dinhi ni Pablo bahin sa mga kinahanglanon aron mahimong presbitero o obispo, susama ra sa nahisgotan na sa unang sulat kang Timoteo. Naghisgot siya ining mosunod:

– *kas-a ra maminyo* (b. 6). Dili kinahanglang magminyo; apan mahimo kon kausa ra. Ang mga lalaki nga insaktog pangidaroon, bisag minyo, maordinahan. Apan dunay kristyanos nga nakigbulag sa kapikas, ug makapila na maminyo sa pagano pa sila.

– *...walay ikasaway* (b. 7). Dili lang sa pag-katawo, apan sa pamilya ug kagahapon. Kining maong panginahanglan naghatag og katarongan sa mosunod:

– *...maabiabihon...* (b. 8). Ang simbahan labaw sa kapunongan, kay kahiusa ni Busa, hatagag pagtagad ang tanan aron dili mobati nga langyaw, sulod sa pinuy-anan sa presbitero ug sa obispo; sa samang higayon magmatinagdanon siya sa kaisugan ug pangulo gikan sa ubang lugar aron naay panaghiusa ug pagsinabtanay tali sa lainlaing katilingban.

masupilon. ⁷ Ang magbalantay (o obispo) maoy tinugyanan sa balay sa Diyos. Kinahanglang walay ikasaway niya. Dili garboso. Dili init og ulo. Dili sobra kahilig sa bino. Dili palaaway o hakog sa ganansiya.

⁸ Hinunoa, maabiabihon siya. Mahigugmaon sa maayo. Maalamon, tarong, matinud-anon ug makapugong sa kaugalingon. ⁹ Puy-an niya ang mensahe sa pagtoo sama sa gitudlo kaniya. Sa ingon, sa iya nang panahon, makatudlo siyang maayong pagtulon-an ug makasumpo sa mosupak ini.

¹⁰ Nasayod ka nga dunay daghan nga may hunahunang masinupakon. Mga tabitabian. Malimbongon, ilabi na ang pundok sa mga tinuli. ¹¹ Kinahanglang pahilomon sila kon ugaling nagsuroy-suroy ug nagsamuksamok sa tibuok kabanayan. Nagtudlo silag mga butang nga dili angayng itudlo tungod sa hugawng ganansiya. ¹² Bisan ang taga Creta, usa sa ilang mga propeta, miingon: “Ang mga Cretano bakakon sa tanan. Daw mga hayop sila nga bangis. Tapolan ug dagkog kaon.” ¹³ Tinuod ni. Busa, ayoha silag kasaba kon gusto ka nga makabaton silag maayong pagtoo. ¹⁴ Inay magpatalinghog sa minamaomaong sugilanon sa mga Judio ug sa mga batasan sa misalindot sa kamatuoran.

¹⁵ Sa mga putli, ang tanan pulos putli. Sa mga tikasan ug walay pagtoo, hugaw ang hunahuna ug konsensya. ¹⁶ Nagpakaaron-ingnon sila nga nakaila sa Diyos, apan nagsalikway diay sa ilang binuhatan. Salawayon sila, masinupakon ug dili angayng mobuhat sa bisag unsa nga maayong buhaton.

Mga tawong kasaligan

2 ¹ Lig-ona ang maayong pagtulon-an pinaagi sa mga pulong. ² Sultih ang mga lalaking hamtong nga magmaligdong sila, seryoso, maalamon, may maayong pagtoo, mahigugmaon ug makanunayon.

³ Ingon sab ana ang mga babaye. Kinahanglan nga ang ilang panglihuk-lihok haom sa mga babayeng balaan. Dili tabian ni moinom og bino. ⁴ Isip maayong magtatambag, tudloi ang batan-ong kababayen-an sa paghigugma sa ilang bana ug mga anak. ⁵ Magbinuotan sila ug magpabiling putli, mag-atiman sa panimalay ug masinugtanon sa bana, basig atakihon ang atong pagtoo.

⁶ Dasiga ang batan-ong kalalakin-an sa pagpugong sa kaugalingon. ⁷ Hatagi silag panig-ingnan: ang kaugalingong binuhatan. Himoa nga matinud-anon ug madasigon ang imong pagpanudlo ug ⁸ walay masaway sa imong wali. Ining paagiha ang kaatbang mobatig kaulaw. Wala silay ikasulti batok nimo.

⁹ Tudloi ang mga ulipon sa pagpaubos sa ilang agalon. Maghatag silag katagbawan sa tanang higayon ug sa tanang butang sa pag-alagad, inay magiklantogi. ¹⁰ Dili sila mangawat, hinunoa kasaligan. Niining paagiha, makadani sila sa matag usa sa pagdayeg sa pagtulon-an sa Diyos nga atong Manluluwas.

¹¹ Ang Diyos nga Manluluwas nagbutyag sa mahigugmaong laraw alang sa tanan. ¹² Nagtudlo siya sa pagsalikway sa pagkinabuhi nga dili maki-diyosnon ug sa kalibotanong kahakog;

• **2.1** Ang unang parapo nagpahinumdom sa mga responsabilidad sa lainlaing pundok nga naglangkob sa katilingban. Ang “mahigugmaon ug makanunayon sa hustong pagtulon-an” moubungag kaayo, kaligdong ug kaugdang.

Ang *Diyos nga Manluluwas*. Gibalik ni Pablo ang dugokan sa kristohanong mensahe: gasa ni sa Diyos busa, angay nga mamungag kaayo ug pasig-uli ug mopalayo sa mga tawo sa kahakog nga nakagapos nila.

Gihatag niya...(b. 14). Sama ni sa Ef 5:25 ug 1 Cor 11:25. Ang nag-unang tuyo sa pagpasakit

ni Jesus mao ang pagputli sa maiyang katawhan. Gani diha sa pagtutok ni Jesus inanyag tang mahilayo sa kadaotan ug kabangis nga nia nato.

Nagtudlo siya...(b. 12). Ang Diyos magputli sa atong katuyoan ug kasingkasing.

– *Kasaligan*, kay ang pagpuyo sa kristohanong pagkinabuhi magdala sa kinaiyang ugandang ug matinud-anon.

– *Kasaligan* pinaagi, una sa tanan, sa kata-rong atubangan sa Diyos.

– *Tarong ug nag-alagad sa Diyos*, kay ang magtotoo naghalad sa kaugalingon sa Diyos.

sa pagkinabuhi ining kalibotana isip mga tawong kasaligan, tarong ug nag-alagad sa Diyos. ¹³Samtang nagpabot ta sa gilaomang kalipay – ang mahimayaong pagpadayag sa gamhanang Diyos ug Manluluwas, si Cristo Jesus. ¹⁴Gihatag niya ang kaugalingon alang nato aron malukat ta sa tanang daotan, ug mahinlo ang katawhan nga buot niyang maangkon; hinalad alang sa maayo.

¹⁵Itudlo ni. Dasiga sila ug pamadlong sa tibuk gahom. Ayawg tugot nga may mobiyabiay nimo.

3 • ¹Pahinumdomi ang mga magtoo nga magmasinug-tanon sila sa mga punoan ug sa awtoridad. Magmatinahuron ug maghimo sila sa kinaugalingong paningkamot sa pagbuhat og maayo. ²Sultihi sila sa dili pagpanginsulto ni bisag kinsa. Dili sila palaaway. Hinuon, aghop ug masinaboton sa tanan.

³Buang sab ta kaniadto, masinupakon ug nasalaag; naulipon sa atong mga pangandoy ug nangita sa bisag unsang matang sa kalingawan. Nagpuyo ta sa kasina ug kadaotan. Nasilag ug gikasilagan nato ang usag usa. ⁴Apan ang Diyos nagpakita sa dakong kaayo ug gugma alang sa katawhan. ⁵Giluwat ta niya, dili tungod sa maayo tang binuhanan kondili, sa kaugalingon niyang kaluoy. Gipakatawa ta niyang usab sa bunyag ug gibag-o sa Espiritu Santo ⁶nga gibubo kanato diha ni Cristo Jesus, atong Manluluwas. ⁷Sa

grasya sa Diyos gibalaan ta niya. Naglaom ta karon sa kinabuhing walay kataposan, ang atong kabilin.

• ⁸Mao ni ang kamatuoran. Gusto ko nga padayonon ninyo kining mga butanga. Kay ang mitoo sa Diyos manghawod sa mga maayong buhat. Mao ni ang mahinungdanon ug mabunghahon alang nato. ⁹Likayi ang binuang nga pakiglantogi, ang pagdukiduki bahin sa kaliwatan, ang pag-awayaway mahitungod sa Balaod. Wala niy kapuslanan ug dili mahinungdanon.

¹⁰Kon may mopasiugdug mga sekta sa simbahan, pasidan-i siya sa makausa ug unya, sa makaduha. Kon magpadayon siya, pahilayo niya. ¹¹Nasayod ka nga kining tawhana nasalaag ug makasasala. Siyay nagsilot sa kaugalingon.

¹²Kon ikapadala na nako dinha si Artemas ug Tikico, aria ko sa Nicopolis sa labing madali. Nakahukom ko sa pagpalabay sa tingtugnaw didto. ¹³Paninkamoti kutob sa imong mahimo nga makapanaw na si Zemas, ang abogado, ug si Apolo. Siguroha nga duna sila sa tanang gikinahanglan. ¹⁴Ang atong katawhan mohawod sa pagbuhat og maayo ug pag-atiman sa mapilitong panginahanglan, inay magpabilin nga walay mga buhat ug kapuslanan.

¹⁵Nangumosta ang tanan kong kauban. Ipangumosta pod ko sa nahigugma nato sa pagtoo.

Ang grasya manaa unta ninyong tanan.

• **3.1** Samtang nagsulti si Pablo sa unang kristyanos, gihatagan niyang dakong gibug-aton ang kabag-ohan nga gikinahanglan sa nakabig; ang pagkakristyanos mosalikway sa daang kinabuhi. Apan sa paglabay sa kaliwatan, dihang gitukod ang simbahan sa nagkalainlaing lalawigan sa Romanong Imperyo, ang paglaom sa duol nang pagbalik ni Jesus, nagkaawop. Mao nga aron molahutay ang Simbahan, importanti nga ang kristyanos magpakita isip modelo sa hapsay ug tarong nga kinabuhi. Kay ang kamasunoron mao man ang sumbanan sa kinabuhi sa pamilya ug katilingan busa, kugsanong giawhag ni Pablo nga ang magtotoo kinasingsing nga mosunod sa bisag unsang bahin sa kinabuhi nga wala masukap sa pagtoo.

Mao gihapon ni ang giawhag sa 2:5 ug 2:10 ug sa 1 Tim 2:2 ug 2:11.

• **8.** Ang pulong “mga sekta” nga gigamit ni Pablo (b. 10) sama ra sa pulong erehes. Imbis dawaton ang pagtoo sumala sa gitudlo sa Simbahan, ang erehes buot mamili sa gitoohang importanti ug nagustohan. Gisalikway ang ubang mensahe, mibiya sa simbahan ug naghimog kaugalingong pundok uban sa mga tinunan. Mas gipalabi ang kaugalingong pangaggas kay sa pagtulon-an sa Simbahan. Nawad-an siyag lawom nga pagsabot sa pagtoo, mibulag sa kahiusa ug gihukman ang kaugalingon bisag gihuptan pa niya ang ubang bahin sa mensahe.

(PAGE 446 – BLANK)